

**ПОСИЛЕННЯ
КОНСОЛІДАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
НА ШЛЯХУ ВСТУПУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний вищий навчальний заклад
**«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.
Д. Ушинського»**
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

**ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Лілія ЯКОВЛЕВА, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол № 5 від 28.11.2024 р

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор, д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова

БОРІНШТЕЙН Євген, д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Україна

ПЕТИНОВА Оксана, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

АТАМАНЮК Зоя, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишинев- м. Одеса, 17-18 жовтня 2024 року) / за ред. д. с. н., проф. Лісеєнко О. В. – 138 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2024

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2024

НІКОН Наталія	ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ	46
АТАМАНЮК Зоя	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	48
КРИВОШЕЯ Тетяна	МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ	51
НАУМКІНА Світлана, ЄВЦЕНКО Роман	ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС	54
ЯРОВА Ліліана	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ	57
ПАНАСЮК Валентин, МАКІЄВСЬКА Катерина	ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ	60
ПОПЛАВСЬКА Тетяна, ФЕДОРОВА Інна	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДУЮЧОГО СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ	64
ЧОРНА Вікторія	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	67
PRONOZA Inna, KAZYUK Anatoly	THE ISSUE OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE GEOPOLITICAL SPACE OF THE EUROPEAN UNION	71
КОЗЛЕНКО Павло	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ	73
РИБКА Наталія	УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ СТЕРЕТИПІЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ	75
АФАНАСЬЄВ Олександр	НАРАТИВИ І ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ	78
ЖАРКИХ Володимир	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	81

рік) – 29%, зрідка відчували провину (1-4 рази за останній рік) – 24%, не відчували провини (жодного разу за останній рік) – 35%. Безнадійність через ситуацію в країні відчують 71% військових, 29% не мають такого відчуття та не втратили надію. Невизначеність щодо свого майбутнього відчують 82%. Життєві цінності та пріоритети змінилися через війну у 40% респондентів, скоріше змінилися, аніж ні – 18%, скоріше не змінилися, аніж змінилися – 18%, не змінилися у 24%. Новий сенс життя у зв'язку із війною шукають 59% військових. Сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті через війну відчуває – 47%, не сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті – 12%, взагалі не відчують такої потреби – 24%, і є ті, які не впевнені, що відчують таку потребу – 17%.

Отже, результати дослідження свідчать про високий рівень стресу, травматичного досвіду, емоційні труднощі, пошук нових життєвих сенсів серед військових чоловіків у кризі середнього віку. Дана проблематика є масштабною для досліджень. Розуміння специфіки психологічної вразливості чоловіків, які переживають кризу через війну та конфлікти дозволяє фокусуватися на соціальних і психологічних аспектах безпеки людей, на впливі військових конфліктів на психічне здоров'я. Результати таких досліджень допоможуть розробити стратегії для покращення якості життя та стійкості військових чоловіків у кризі середнього віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васюк К.М. Особливості прояву егоцентризму особистості в періоди життєвих криз: *дис. канд. психол. наук: 19.00.01: «Загальна психологія, історія психології»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2012. 193 с.
2. Ільїна Ю.М. Трансформація ментальних моделей осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях: *дис. канд. психол. наук: 19.00.07: «Педагогічна психологія»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2007. 240 с.
3. Ломакін Г.І. Система психологічного супроводу в психокорекційній роботі з комбатами в період перебігу кризи середнього віку. *Вісник ХНУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2018. № 59. С.180-192. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/article/view/1503>
4. Погрібняк Г. Окремі аспекти кризи середнього віку. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД. Збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1817>
5. Титаренко Т.М. Життєва криза очима психолога. Психологія життєвої кризи; відп. ред. Т.М. Титаренко. К. : Агропромвидав України, 1998. С. 8-68

Зоя АТАМАНЮК,

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського»*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Становлення громадянського суспільства в Україні та глибинні політичні, соціально-економічні трансформації суспільства демонструють, що громадськість стає активно діючим суб'єктом цих процесів. Події політичного, соціального життя в Україні останнього десятиліття доводять можливості громадської думки виконувати функцію цілепокладання. Громадянське суспільство України, визначає стратегічних цілі політики і соціального управління. Враховуючи здатність громадської думки визначати суспільні процеси, окремі суб'єкти прагнуть мати вплив на формування її спрямованості та поширеності. Такий вплив може бути дуже різним за своїми масштабами, формами та методами, визначатись на державному рівні, переростати у міждержавну інформаційну війну, чи ставати інструментом у діяльності окремих політичних діячів.

Тому нам видається актуальним вивчення процесу формування громадської думки, методів та способів впливу на неї та розробки механізмів протидії корисливим технологіям.

Вивченню громадської думки та впливу на неї присвячені праці журналістів, психологів, політологів та соціологів. Теоретичною основою дослідження даної проблематики можуть стати праці таких зарубіжних дослідників, як: Є.Вятр, Д.Істон, Дж.Мілль, Дж.Сарторі, С.Хантінгтон та ін. Питання сутності маніпулятивного впливу і ролі політичного маніпулювання у суспільному житті досліджували представники західної філософської, соціальної та політичної думки, зокрема Г.Маркузе, Ч.Міллс, Д.Рісмен, П.Робінсон, В. Рікер, Г.Франк, К.Фарбер та інші. Громадська думка є об'єктом дослідження окремої спеціальної соціологічної теорії – соціології громадської думки, яка вивчає закономірності та механізми формування, функціонування і розвитку оціночного ставлення різних соціальних спільнот до процесів та явищ, що відзначаються суспільним інтересом та дискусійністю.

Формування громадської думки — взаємодія індивідуальних, групових, колективних суджень, утворення на їх основі громадської думки, тобто думки, що внутрішньо єдина і впливає на практичну діяльність людей і соціальних інститутів.

Характеризуючи розвинені в науці в останні десятиліття підходи до вивчення процесу виробництва громадської думки, слід зазначити переважання двох тенденцій у дослідженні цього процесу:

1) розуміння процесу формування громадської думки як природного та самодостатнього (для пояснення використовується аналіз соціально-психологічних механізмів, таких як ідентифікація, спілкування, конформізм, в результаті яких і виникає громадська думка).

2) вивчення процесів цілеспрямованого впливу органів політичного керівництва, громадських організацій, засобів масової інформації, пропаганди, реклами, публік рилейшнз на громадську думку.

В центрі нашої уваги саме аналіз основних форм та методів цілеспрямованого формування громадської думки в сучасному українському суспільстві.

Інститут аналізу пропаганди (СІІА), створений ще у 1937 році у США, узагальнив ці прийоми і виділив ряд методів маніпулювання громадською думкою [3]. Найпоширенішими серед них, на нашу думку, є:

- "Визначення". Ідеї, особистості, об'єкти поєднуються з певними характеристиками (позитивними чи негативними залежно від завдань, які ставлять перед собою маніпулятори), які через їх часте повторення засвоюються людьми як очевидні, які не потребують доказів.

- ЗМІ часто замість представлення фактів інтерпретують їх, одразу надаючи значення та оцінки певним особам, подіям, вчинкам. Це перешкоджає критичному осмисленню аудиторією та сприяє створенню системи стереотипів та «наклеєних» ярликів».

- "Блискуча всезагальність". Зображуючи події, у яких необхідно заручитися підтримкою аудиторії, застосовують вирази, які переконують, що абсолютна більшість суспільства підтримує таку точку зору ("переважна більшість", "громадська думка").

- «Спіраль мовчання» Е. Ноель-Нойман, яка полягає у тому, що індивід усвідомлюючи, що його погляди збігаються з поглядами більшості, висловлює їх значно охочіше. І навпаки, якщо він має протилежне відчуття, то прагне зберігати мовчання щодо своїх поглядів, ухиляючись від опитувань, або видає неправдиву інформацію.

- "Рекомендація". Потрібна теза вкладається в уста особистості, яка користується високою популярністю в певних суспільних колах (відомий вчений, журналіст, письменник, артист, спортсмен тощо).

- Цей спосіб маніпуляції корелює із теорією «двоступеневого порогу комунікації», про яку йшлося вище. Українські політичні сили залучаючи до своїх лав популярних особистостей, часто взагалі не дотичних до політики, намагаються використати їх авторитет для просування своїх ідей та інтересів.

- "Перенесення". Прийом за допомогою якого безумовний авторитет певної особи чи політичної сили переноситься на якусь людину, яку потрібно популяризувати.

- Цей спосіб є дзеркальним до попереднього. Політичні партії, що вже завоювали свій авторитет, включають до виборчих списків особистостей, що не мають на меті брати участь у процесах державо – та законотворення, а вбачають у статусі «народного обранця» корисливі цілі.

- "Підміна", "Зміщення акцентів". Ці прийоми полягають у використанні позитивних визначень для позначення негативних дій або навпаки, висвітленні

окремих «вигідних» частин якоїсь події, спотворенні інформації, подання неповних даних і т.д.

Отже, маніпулювання можна вважати невід'ємним елементом соціально-політичного управління та боротьби за владу у будь-якому суспільстві. В умовах сьогодення маніпулятивні технології різноманітні за своєю формою, змістом, цілями і призначенням. Таким чином, технології політичного маніпулювання набувають ознак динамічності, високої активності, пристосовницького характеру. Вони включають вербальні й невербальні, індивідуальні та масові, відкриті і приховані методи впливу на свідомість і навіть підсвідомість громадськості. Мова йде про врахування специфіки політичного життя суспільства, історичних і соціально-економічних особливостей його розвитку, ментальних, релігійних й етнонаціональних характеристик, зовнішньополітичної орієнтації, особливостей формування політичних еліт, політичного режиму та інших факторів у виборі та застосуванні технологій політичного маніпулювання у владному політичному процесі та для конкретних політичних кейсів. Використання технологій політичного маніпулювання несе переважно негативний характер і становить певну загрозу демократичному суспільству, громадянському суспільству, спричиняє відчуженню людини від участі у політичному житті як суб'єкта, деформує сприйняття суспільних явищ громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Городенко Л. М. Засоби масової комунікації у контексті громадської думки : формування, функціонування, жанрові прийоми. URL : <http://disser.com.ua/content/242464.html>
2. Війна, пропаганда та засоби масової інформації . Глобальні проблеми : офіційний сайт. URL: <https://www.globalissues.org/article/157/war-propaganda-and-the-media>
- Осовський В. Л. Громадська думка: спроби соціологічної Київ : Інститут соціології НАНУ, 1999. 299 с.
3. Танчин І. З. Соціологія : Навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 351 с.

Тетяна КРИВОШЕЯ,

*кандидат соціологічних наук, заступник директора, керівник
соціологічних проєктів в НГО
"Сприяння міжкультурному співробітництву"*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ